

Олег Сидор-Гібелінда

кандидат мистецтвознавства,
старший науковий співробітник
Інститут проблем сучасного мистецтва НАМ України
(Київ, Україна)
ogibelinda@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-4777-1916

Oleg Sydor-Gibelynda

Ph. D. (Art History)
Senior Research Fellow
Modern Art Research Institute
National Academy of Arts of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)
ogibelinda@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-4777-1916

МУЗЕЇ ВЕНЕЦІЇ

MUSEUMS OF VENICE

Анотація

Загальний огляд художніх музеїв Венеції (Ка д'Оро, Коррер, Ка'Пезаро, Ка'Редзоніко та ін).

Ключові слова: Венеція, музей, виставка, експонат, каталог, квиток.

Abstract

The general overview of the museums of Venice (Ca d'Oro, Correr, Ca'Pezaro, Ca'Rezzonico etc).

Keywords: Venice, museum, exhibition, exhibit, catalog, ticket.

Звісно, йдеться, про музеї художні – чи хоча би дотичні до них, їм співзвучні. І, звісно, цей огляд буде дуже побіжний, майже есеїстичний, імпресіоністичний, бо інакше не уникнути зіставлення зі славетним і суворим *The Stones of Venice*. Адже проникливий, пронозливий вікторіанець, на відміну од нашого сучасника, був необмежений у часі, хоч і, здається, більш стиснений у комфорті (ну, це ще як сказати...). Як ви й здогадалися, йтиметься про ситуативні відвідини музейних залів, іноді – «на валізках», похапцем, відірвавшись від екскурсійної групи – чи, навпаки, слухняно дивлячись її маршрутом, який не завжди враховує кардіограму ваших уподобань. Але трапляється таке диво, що ти втрачаєш відчуття (обмеженості) часу і завмираєш перед вітриною чи, радше, картиною, перетворившись на коротасарівського аксолотля... чи героя «Синдрому Стендаля».

Експонати венеційських музеїв дають до того привід: вони розмаїті та розкішні. Чимало з них увійшли до образотворчих хрестоматій, як-от «Гроза» Джорджоне, розміщена в Галереї Академії, або ж «Куртизанки» Карпаччо, місце яких – де? Вгадали: у музеї Коррер, серед розлогих експозицій Сіссі-імператриці. Утім, нині аби поглянути розчепурених жриць кохання (злі язички кажуть, що це наклеп, і на картині зображено цілком пристойних молодичь), треба купити tageticket на візитівання чи не п'ятьох музеїв, розташованих поруч, а на те не завжди є час, бо вабить хмільний дух (дорогущих) кав'ярень і мирра та ладан Собору Сан-Марко... І порівнюєш: в палаццо Пітті у Флоренції тобі пропонують на вибір, які саме з частин музейного комплексу бажаєш відвідати, а якими знехтувати за браком часу. (Ваш покірний слуга зопалу замахнувся на геть усі, та, пробігшись вгору-вниз садами Боболи, заблагав рятунок). Тут – ні: або все гамузом, або лише кав'ярня з шоппиком, де не зовсім політкоректно продаються сувенірні

лялечки, і не лише Сіссі, а й її чоловіка Франца-Йосифа, за будь-якими мірками – окупанта і ворога італійської, отже, і венеційської незалежності. Ляльки, до того ж, недешеві: кожна за 20 євро, та й охочих не видно, більше листівки купують, за одне євро. (У деяких церквах, як у Санта Марія делла Салюте, що через канал – майже удвоє дешевше). До речі, їх тут чомусь зовсім небагато, і з року в рік кількість зменшується. Чим це пояснити, не знаю; як затятий філокартист, вражений цим до глибини душі.

Основне питання туристичної філософії: ціна на квитки, а вона теж кусається. Та ви що собі думали, збираючись до Венеції? Утім де-не-де пускають і за журналістським посвідченням, не прискіпуючись до рівня його міжнародної автентичності. Так сталося в минулому десятиріччі з Ка д'Оро, Золотим Домом, де я на радощах накупив силу-силенну путівників та місцевих сувенірів, аж до мішечка з локальним гобеленним візерунком. А цього року – зі Storico Navale, Музеєм історії флоту, куди щоразу мріяв потрапити, приворожений її дебелими якорями на вході – символом не менш венеційським, як леви, що маячать на видноколі біля Арсеналу... (А в Києві, знаємо де). Але повсякчас біг на Джардіні з їхньою Бієнале, та цього разу каса відчинялася на годину пізніше, і був пронизливий люфт із пошуком, вибачте, bagno. Про що сумирний молодик і не здогадувався, а мені, зітхнувши, повірив на слово, ніби я журналіст, лише дав розписатися у якомусь талмуді. До слова: інтернетні розумики визначили ціну квитка у одне сміховинне євро – тож, брехонули, бо насправді ціна була вищою вдсятеро. Не завжди вірте Інтернету!

Але подібна культурно-комерційна практика – буденність у Венеції, де половина церков – теж музеї, отже, вимагають відшкодування за перетин їхнього кордону. Наприклад, аби потрапити до Фрарі з запаморочливою до болю «Асунтою» Тиціана, вам треба розще-

дритися на п'ять євро. Ну, це ще стерпно: дві порції морозива, споглядання «Асунти» вартує куди більшого. (І навіть квиток – квазі-артефакт із репродукцією запрестольної картини). Вже прохід до Скуоли Гранде Сан Рокко, з її мозаїкою тиціанів на стінах і на стелі, вам обійдеться у десятку, та це також того вартує. А от Галерея Академії ціни собі не складе: витягайте з гаманця вже п'ятнадцять євро. Однак Галерея Пеггі Гуггенхайм – на євро менше. Для порівняння: найдешевший квиток на Венеційську бієнале сучасного мистецтва (відчуваєте, як зіштовхуються лобами класика з модерністю?) без усяких підступних знижок, які й не снилися нашим мудрагелям, що вийшли зі студентського віку та не сягнули літнього, тут визнається з 65 літ, обидві категорії за таких умов визнано пільговими... – і ціна ця сягає тридцяти євро. Навіть тлустий каталог коштує на третину менше – лише у форматі short guide, повний тягнеться до жирної сотки.

(Але для бієналістів, особливо осіб акредитованих офіційно, є лазівка: до палаццо, церков, як і до музеїв, охоче пускають, якщо там виставлено щось бієнальське. Зазвичай, пускають усіх підряд: місцева культурвлада охоче взаємодіє з contemporary art'ом, начебто заради того, аби його присоромити, насправді ж ні, просто чує, відкіль вітер віє, тож і всіх припрошує. Так, 2003 р. у залах Фундації Кверіні-Стампалія, яка так і кишить творами Сеттеченто, показали проєкт майже нашого Іллі Кабакова «Де наше місце?»... Та Сергій Васильєв і по сьогодні згадує не його, а млосний пейзаж XVIII ст. із ковзанярками на замерзлому Гранде Каналі, власність Фундації, з якою раніше встиг поспілкуватися сумчанин Сергій Побожій, і щось навіть привіз до рідних Сум, де нині зовсім сумно. А в Сан Стае, вже наступної едиції, на стелі храму не побоюлися продемонстрували відео знаної швейцарської мисткині Піпілоті Ріст з оголеними жінками та квітами, а в цій

церкві, до слова, є також твір молодого Тьєполо. Тільки я чомусь запам'ятав Піпілоті Ріст, яка до рівня Джамбаттісти явно не дотягує... і його взагалі не помітив).

Наголошую, панове: збираючись у таку дорогу, збудьте жмикрутські навички і просто насолоджуйтесь. Як за бракло грошей, милуйтеся архітектурою і пластикою, тут на кожному домі угніздивсь якийсь лукавий барельєф чи маскарон, двійник Квазимодо: Венеція – живий музей просто неба, камінне Пирогово, все-таки населене кількома десятками тисяч диваків та дивачок, які зденервовано зиркають на туристів, та до лінчування справа не доходить. Прибульці зазвичай на музеях не заощаджують, і вірно вчиняють (якщо взагалі туди втрапляють, про що далі). У Швейцарії, Данії, Швеції у вас за подібне злуплять удвоє, утроє більше – хоча, подекують, у Лондоні всі музеї безкоштовні... окрім одного: музею Діккенса. (Мій колега Петро Марусенко і тут викрутився, бо на питання: чи справді він студент, чесно відповів у минулому часі: «was»). Ціни ж називаю тому, аби... уникнути зайвого пафосу, який Венеції зовсім не потрібен – але з яким її часто зустрічають, захлинаючись від захвату. Цифри – найліпші ліки від надмірних, утім, цілком природних емоцій, які тут набігають на тебе щогодинно. Зрештою, в собор Сан-Марко можна втрапити безкоштовно, лише чергу доведеться довгу відстояти.

Зате усередині, тут чи там, вас чекає не лише апробована класика, а й бонус у вигляді привізної виставки: 2013 р. площу Сан-Марко прикрасив величезний плакат із «Флейтистом» Мане: один із центрових музеїв розщедрився на показ французького майстра XIX ст., і флейтист – чи «Флейтист»? – зовсім незле награвав свої мелодії на тлі візантійського громаддя. 2024 р. до Галереї Академії завітали твори Віллема де Кунінга, яких із відчуттям зрозумілої дистанції розмістили через

двір, у сусідньому до основної експозиції приміщенні, хоча і тут шлях до американської абстракції було вистелено римськими бюстами. Року 2019-го у цьому ж музеї показали скульптуру теж на свій копил класичного Георга Базелітца, але і йому місце знайшлося прямо-таки «під боком»: у присмеркових коридорах, вузьких проходах, інтер'єрних провулках... Так і просилося на уста: отам йому й місце, хоч нині де Кунінг зовсім розхолоджував. Усе-таки сучасному мистецтву більше пасують приміщення, де воно може неподільно панувати, інакше не зовсім вигідний контраст для нього є неминучим. Але у іншому випадку, для такої демонстрації доводиться поступитися частиною постійної експозиції, як це сталося у музеї Пеггі Гуггенхайм, на анфіладах якого 2024 р. розквітла виставка Жана Кокто, дарунок геям усіх країн – витіснивши, здається, нормативних, як на сьогодні, місцевих футуристів. Спершу вирішив купити каталог, та вчасно отямився: на митниці не так зрозуміють.

Однак не мистецтвом єдиним. Музей може і кавуванням потішити, і більш прозаїчні потреби задовольнити – задля чого у вирі міста можна довго і болісно блукати, але так і не знайти. А тут – просто посеред експозиції, навіть не в передпокої, як у нас заведено, а вже на другому, третьому поверхах – прошу дуже, як у музеї флоту, теж до мистецтва причетному, бо виставлено і зразки середньовічних скульптур, колись до венеційських суден припнутих, і розцяцьковані кітелі офіцерів, і зразки старого зброярства, і низку наївних картин на маринарську тематику. Той же принцип, так би мовити, комфортної локалізації зручностей, спостеріг, зокрема, у Художньому музеї Падуї – до речі, в минулому територіальної власності Сереніссіми – і тут заповітні дверця прозоро ховалися за промовистою ширмою в залі раннього Ренесансу. Навіть у Луврі так само, та ми вже надто відбігли від Венеції.

Утім не все так прозаїчно, бо нерідко доречні меблі стають приводом до міні-лекції, яку нині прочитав Олексій Титаренко в Галереї Академії жменьці туристів, які присіли на отаманці перед «Бенкетом у домі Левія» Тинторетто, і всі вони слухали, розпустивши вуха. Звісно, ось такі отаманки не є прерогативою Венеції, поготів цього, окремо взятого музею, а у згаданій Галереї можна було би без них обійтися: музей порівняно невеликий, відпочинку між залами не конче вимагає, а однак у триповерховому Ка'Пезаро, Музеї мистецтва ХХ ст., таких не помітив, а тут і не завадило б, хоча б заради «Соломеї» Клімта. У самому ж місті, знаєте, не вільно так сісти посеред площі, у центрі за це можна і на штраф нарватися – музеї ж дають релакс і для очей, і для... ніг, стомлених блуканням вулицями міста-лабіринту.

Попри це – у музеях зазвичай паує лунка пуста. Як виняток – Галерея Академії, все-таки Карпаччо і Белліні. (Втім, ніхто не юрмиться перед «Життям святої Урсули»: майже всі никають містом). Та, можливо, Музей Пеггі Гуггенхайм як заманливе місце міжнародного байдикування, ім'ярек тусування для снобів. У всіх інших музеях відвідувачів не набагато більше, ніж в українських бібліотеках: три доглядача на одного туриста, і всі неуважні: на горішньому поверсі Ка'Пезаро – чудесна колекція японських мечів, і невже ніхто не спокусився не те що поцупити – просто помацати чергове самурайське диво, та ніхто за тобою не слідкує, не дихає тобі в спину, як у Відні чи Берліні; у Венеції тебе лишать наодинці зі зброєю – і дивом Орієнту. Це стосується і музею Сеттеченто в Ка'Редзоніко, і Золотого Дому, який воліють споглядати з водного простору. А обидва – нівроку непересічні, бо і у першому надibuєш на побутові сценки Лонгі та терпкі вести Каналетто, у другому – на безтямно стражденного святого Себастьяна, пронизаного стрілами: як це вчергове узрів

Мантенья. І залишки туманно-драглистих фресок Джорджоне з Німецького подвір'я... Зауважте: називаю імена першого ряду. Другий, третій, навіть четвертий і п'ятий ряди теж полонять зір неабияк, от тільки часу немає на них; горе маргіналам. Одне ім'я навскидь, теж із Золотого Дому: Джіроламо ді Джованні Бенвенуто, «Геркулес на роздоріжжі». Що, чули колись? Отож бо. Сам про нього нещодавно дізнався... а твір чарівний, присягаюся.

Але практично в кожному з перелічених закладів (до них додамо і музеї на островах Лагуни, передусім музей скла на Мурано, мережив – звісно, на Бурано) охочий віднайде путівник у смарагдовій та гнучкій обкладинці венеційського видавництва «Marsilio». Утім лише експонати Академії геть усі ретельно описані та фотофіковані, мовби наткнуті на голки метелики для чергового набокова, у всіх інших випадках доводиться вдовольнятися мальовничою вибіркою, складеною кимось та на свій розсуд, хоч і в такому вигляді вони є недосяжним взірцем для нас, бо надаємо перевагу тлустим книжковим брилам, які й до рук страшно взяти, не те що гортати, читати. Їх лише на полицю ставити, хизуючись роззолоченими палітурками, та ця мода, на щастя чи ні, але скінчилася сорок років тому. А разом з нею – зацікавленість книгами взагалі, принаймні масово, та не так в Італії, де книгарням треба присвятити хоча б окремий день, а не годину.

Звичайно, не варто ідеалізувати чужоземні звичаї, розчулюючись на кожен їхній вихилас та вибрик. Shit happens: цього літа нашу компанію вже за півгодини до закриття ввічливо підштовхували до виходу в музеї Пеггі Гуггенхайм. Ще б пак: у музейному патіо на столах розгортали сліпучо білі бенкетні скатертини, розкладали на них сріблясті прибори, усе це – для новочасних лукулів та воскреслих трималхонів. Готувалося свято життя, і не для нас, а нас уже настирно квапили.

Лише Макс Ернст гнівно хмурився на одній зі стін: колишній муж колишньої хазяйки мав на це право. Музей у Венеції, отже, не завжди музей, а і локація для більш безпосередніх гедонізмів, зокрема кулінарних. Утім, це музей приватний, що з нього візьмеш...

(І не єдиний у Венеції: 2009 р. на території колишньої митниці, Punta della Dogana, розгорнув показ своїх скарбів французький підприємець Франсуа Піно, на мить переплюнувши за рівнем сенсаційності саму Бієнале. Його фундація, за складом учасників та структурою розміщення – достоту ЦСМ Віктора Пінчука, тільки у нас можна вільно пройти всередину, а тут ні, мерщій за капшук. Знову мерзенний метал тут править бал... Зате просто неба 2017 р. можна було споглянути низку химерних скульптур Демієна Хірста по периметру «опіноненої» Догани, яка в такому виконанні виглядала вже не зовсім бездоганною. І лунко звав до себе Коллеоні, котрий сам-собі-музей, хоч і мріяв про іншу долю. Та ще 1984 р. відкрилася у Дорсодуро, на одній вулиці з обійстям ексцентричної американки, Академією та Доганою, на т. зв. «музейній милі», галерея палаццо Чіні, і там на просторі лише трьох залів другого поверху знайшлося місце навіть для Боттічеллі: відтак осяяв собою окрему стіну).

Та марно гадати, ніби оббігши десяток музеїв, виставлених тут, як на вітрині – усі ж перелічені на Гранде каналі або дуже поруч – ви отримаєте вичерпне уявлення про класику венеційського малярства та скульптури, а дзуськи. Навіть після десятка подорожей до Міста святого Марка лишиться ще кілька десятків церков, до яких ви підібралися впритул, та поцілували замок, бо час служби увечері/зранку, а у падре планова сієста. Або музеї на околиці, десь у напівзабутому монастирі, на острові Сан-Ладзаро, де і нині є велика збірка східних старожитностей, і куди допливає одне-єдине вапоретто у чітко визначену годину. Чи навіть музей

Гольдоні, який ганяють злостивці, котрі сюди таки доскочили, мовляв, лише для найпалкіших симпатиків Мельпони, іншим краще не потикатися. Нарешті, музей декоративно-ужиткового мистецтва, який у середині «десятих» вперто розшукувала Катя Корнійчук, але таки не знайшла. Сам насилу відшукав Скуолу Сан-Джоржо-дельї-Ск'я-воні з неповторним малярським циклом Карпаччо, а вона ж – у двох кроках від набережної та хостелу, де тоді зупинився, навіть мапа мало в пригоді стала. (І

тут ніхто над душею не стояв, а мій фотоапарат був, між іншим, зі спалахом!). На музей ДПМ навіть і не зазіхнув...

Невже до наступного разу? Мрії варто окреслювати заздалегідь, бо сторонні про них можуть і не здогадуватися, отже, про їх здійснення варто потурбуватися самому. А вже раз побачене – одягати словами, фразами, припудрювати дотепами, зворохоблювати каламбурами, аби не забути... наступного дня. Хоч у це й не віриться: Венецію не забувають.